

MSS.

सं. या. ३

क्रमांक २०

कुंठ मोवड टीका शेवटची पाने

टीकाकार 'महेश' राज निवासी अंनंत देवरा कवी -
'सुप्रभासका टीका'

पुस्तक संख्या ३४३ महेश जोशी वींगकर (आचार्य कुलोत्पल)
वसती घाटवाडी

लेखा क्रम टीके १७५६ भा. ५१८ व ५१९ शुक्रवार

(२०)

(1)

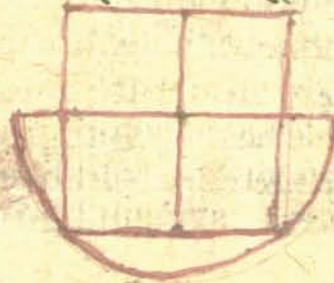
दीर्घाः॥

माणमेकमेखलाप्रमाणचपथ्यावत्कृणा॥ धांगुलोच्चास्मृता नाभिर्विस्तृता चतुरंगुलैः॥ यदैकमेखलाकार्याषडंगु
लततोन्नता॥ ६३॥ नाभिप्रमाणमुक्तं रामवाजपेयिभिः नाभित्रयस्य॥ कुंडाकाः सप्तगताश्च॥ घ्नः सव्यासी स्याद्दी
मताकल्पनीयश्च॥ एकाषडंगुलोत्सेधविस्तारामेखलामतेति॥ लक्षणसंज्ञे विरोधयुक्तः॥ चतुरंगुलविस्तारो
त्सेधो वैकैवमेखलेति॥ तत्रांतरे॥ षष्ठं शोनाष्टमांशेन स्वमेखलाद्विनयं विदुरिति॥ बहुरसमतत्वाभावादुपेक्षितं॥
एवायं पक्षः॥ ६३॥ अथमेतांतरेण त्रिमेखलाप्रकारतत्रयोनिमानंतशाहं विज्ञेयं॥ इति नाह॥ चेदकंप्रमिता
गुलोन्नततताः कांन्यो हियोनिस्तदा दीर्घाणि धरांगुले॥ सुवितता पुणेंदुतुल्यांगुलेः॥ तिस्रस्युं श्रुतिसं
मितांगुलतथास्तुंगाश्च सर्वबुधैस्ताः कुंडास्तयो धरांगुलमिता कुंडाद्विहिः शांसिताः॥ चेद्वि॥ अकंप्रमिता
गुलोन्नततास्तिस्रः कांन्यः कांचिन्नितयं मिलित्वा द्वादशांगुलानि विस्तारः द्वादशांगुलानि विदेर्ध्यमिसर्थः॥
तदा योनिः बाणाधरांगुलैः षणेंदुतुल्यांगुलेः॥ सुवितता स्यात्॥ अकंगुलं तत्राचीत्रयस्य प्रकार
माह॥ तिस्रः कांन्यः॥ श्रुतिसंमितांगुलतताः॥ तावत्स्य॥ त्रुंगाश्च स्युः॥ सर्वास्तामेखलाः बुधैः धरांगुलमितात्
कुंडाद्विहिः कुंडास्तयः शांसिताः कथिताः॥ वासिष्ठ्या॥ प्रथमामेखला तत्र द्वादशांगुला वस्तुता॥ चतुर्भिरंगु
लैस्तस्याश्चोन्नतिश्च समंततः॥ तस्याश्चोपरिवप्रः स्यात् चतुरंगुलमुन्नतः॥ अष्टाभिरंगुलैः सम्यक् विस्ती
र्णस्तु समंततः॥ तस्योपरि पुनः कुर्याद्विप्रः सोऽपि तृतीयकः॥ चतुरंगुलविस्तीर्णश्चोन्नतश्च तथा विधश्च॥ प्रयो
गसारे स्थिता प्रतीच्या माया मे सम्यक्पचदशांगुला॥ द्विपंचांगुलविस्तारा षट्चतुर्द्व्यंगुला क्रमात्॥ यन्ताश्च
लघुदलाकारा निम्ना कुंडे निवेशिताः॥ त्रयोदशांगुलात्सेधो यो निःकुंडस्य कारयेत्॥ कांचित्॥ यो निःक्षेत्रस्य दीर्घच

तुरस्वरूपस्य यत्फलं तन्मूलमाननीयतावसमचतुरस्रं संसाध्य यानि कुंडवत् ॥ यो निंसाधयेत्तदस्याहुः ॥ केचि
 तु स्तलप्रकारेण यथोक्ता यानि साधयेदित्याहुः तत्प्रकारद्वयमपि त्रिष्वकर्मणाभिहितं ॥ तदत्र विस्तारभयान्नो
 नमिति ॥ २॥ बहुभिमेखलायाः त्रयं ॥ केचिद्वयं ॥ अन्यैः पंचकं चोक्तं ॥ ६॥ ॥ अथाशिष्टकृतं तद्व्यवस्थापनं
 पथ्यवत्प्रणाल्या ॥ अथ वामेखलायुग्मं मेखलात्रितयं पुनः ॥ मेखलापंचकं प्रोक्तं मध्यमध्यातमं क्रमात् ॥ ६॥
 पूर्वयं मेखलात्रयादयः पक्षाः आर्षेः तैकाः ॥ अथ वामेखलायुग्मं ॥ मेखलात्रितयं ॥ पुनः मेखलापंचकं
 च यत्प्रोक्तं तत्र मातृ ॥ अल्पमध्यातमं ज्ञेयं ॥ लक्षणसंग्रहे ॥ मेखलाप्रकृत्या ॥ मुख्यास्तु चतः प्रोक्ता मध्य
 मास्ति स एव च ॥ द्वे स्यातां मध्यमे पक्षे एका सा लघुमाधमेति ॥ अत्र व्यवस्थापनामशयः ॥ संख्या बाहुल्यात्
 श्रेष्ठत्वमिति ॥ वयं तु बहुसंमतत्वात् नेत्ररमणीयत्वाच्च त्रिमेखलापक्षं श्रेष्ठमिति ब्रूमः ॥ ओचित्यादर्थात् परि
 माणमिति कात्यायनोक्तं च ॥ अर्थाद्विमेखलापक्षो अल्पमध्यमौ ज्ञेयौ ॥ एकमेखला लघुमाधमेति ॥ सोमश
 भौ विशेष उक्तः ॥ त्रिमेखला द्विजे कुंडं त्रियस्य द्विमेखला ॥ मेखलैका तु वैश्यस्येति ॥ ६॥ ॥ अथाल्पहवने कुंड
 करणाशक्तौ स्थंडिलकरणं मालिनीद्वेतेनाह ॥ कनकस्तचिरकास्या सन्मृदास्थांडिलं वा करमितचतुरस्रं कूर्म
 छेन्नतं च ॥ बुधकुरु छतुर्लुपैरंगुलैरुन्नतं वा गुलमितमपिरम्यं स्वल्पहमे मुदालं ॥ ६॥ हे बुधत्वं ॥ वाश्रवा ॥ अ
 ल्पहमे कनकस्तचिरकास्या सन्मृदा ॥ करमितचतुरस्रं ॥ कूर्मछेन्नतं च ॥ छतुर्लुपैरंगुलैः ॥ उन्नतं ॥ अंगु
 लमितं वा ॥ रम्यं ॥ स्थंडिलमपि मुदा कुरु ॥ तंत्रांतरे ॥ मृदा सुवर्णया वा विसृष्टमवाकु कयापि वा ॥ अंगुलोच्चं
 तथा वेदांगुलोच्चं स्थंडिलं विदुः ॥ चतुःकोणमुक्तप्राचीपुवमत्पादुतौ शुभं ॥ विशेषस्तत्रैव ॥ पंचांगुलोच्चं

मथवावस्वंगुलसमुन्नतमिति ॥६६॥ ॥अथग्रंथकृतास्वजनकाभिधानादिकंस्वग्रंथप्रयोजनान्तरं वशाद्देविकीडि
तेनाह ॥ श्रीमज्जुन्नरपत्तनेशिवगिरेरासनसंस्थे सदायः श्रीकृष्णरतो गदाधररुक्मानाथप्रपूज्यो भवत ॥ तत्सन्तु गण
णविमलधीगोविंदसंज्ञः कृती लीलावानकरोदमुंसुसरकं ग्रंथं विपश्चिन्मुदे ॥६७॥ शिवगिरेः आसनसंस्थे श्रीम
ज्जुन्नरपत्तनेतस्मिन् ॥ यगदाधरः ॥ गदाधरदेवज्ञः ॥ सदा ॥ अनवरतां ॥ श्रीकृष्णरतः निखिलाद्यौघहारिरुक्मिणी
पतीमादभजनतत्परः ॥ तद्भनादेव रुक्मानाथपूजः सज्यपूज्यः अभवत् ॥ तत्सन्तुः गणकाग्रणीः गणकश्रेष्ठः ॥ विमल
धीः कृती ॥ प्रबंधरचनादौ समर्थः ॥ लीलावान् ॥ गोविंदसंज्ञः गोविदाभिधागणकः विपश्चिन्मुदे ॥ सुसरलं ॥ अमुं ॥ कुंडमा
र्तं उंसंज्ञं ग्रंथं करोत् ॥६७॥ ॥अथग्रंथसमाप्तौ शकादिमालिनीरतेनाह ॥ गुणशशिरसचंद्रैः १६१३ संमितेशाकका
ले सहसिबहुलपक्षे कामतिथ्यां शशांके ॥ विबुधगुरुकवीनां हर्षदोयं स्फुटार्थः समगमदतिप्राप्तिकुंडमार्तं उंसंज्ञः ॥६८॥
गुणशशिरसचंद्रैः १६१३ संमितेशाककाले ॥ शालीवाहनशकप्राप्तेमात् ॥ एतन्मितवर्षसंघे गतसतीत्यर्थः ॥ सहसि
मार्गशीर्षे मासि ॥ बहुलपक्षे ॥ कामतिथ्यां त्रयोदश्यां ॥ शशांके चंद्रवासरे एवं समये ॥ विबुधगुरुकवीनां हर्ष
दः स्फुटार्थः ॥ अयं कुंडमार्तं उंसंज्ञः ग्रंथः प्राप्ते समाप्तिं समगमदत् ॥६८॥ ॥अथग्रंथाशयोविपश्चिन्ता सुगमः ॥ दु
र्बुद्धीनां तु दुर्गमस्तोद्वज्जयाह ॥ ये दर्भगर्भाग्रधियो हितेषां ग्रंथाशयः स ह्मन्तरो विभाति ॥ ये मुग्धमुख्यास्तु वि
संतितेषां स्यादिंद्रवज्राहतपक्षतुल्यः ॥६९॥ ये दर्भगर्भाग्रधियः संतितेषां ग्रंथाशयः ॥ स ह्मन्तरो विभाति ॥ ये
पुरषः मुग्धमुख्याः संतितेषां ग्रंथाशयः ॥ इंद्रवज्राहतपक्षतुल्यः पर्वततुल्याः स्यात् ॥ अनेनेंद्रवज्राहं दोपि स चितं ॥
॥६९॥ ॥अथग्रंथस्य सकलादृतसंख्या मालिनीरतेनाह ॥ नवरसमित ५९ हतैर्गुणैस्तं संप्रमाद्यः पठति सुविम

वेसज्ञानवाञ्छन्विश्ववन्द्यः॥ सुतधनसुखसंपत्कामपूर्णोपकारीबुधकुलकमलेंदुःकुंडमार्तंडसेन॥ ७०॥ यः सुमान्न
वरस॥ मिमितहृत्तैः मालिः न्यादिभिः गुंफितं एनकुंडमार्तंडं भुविसंभ्रमात्॥ आदरात् पठति॥ सज्ञानवान्विश्ववन्द्यः॥
सुतधनसुखसंपत्कामपूर्णोपकारी॥ बुधकुलकमलेंदुश्चमवित॥ ७०॥ ॥ अथकुंडमार्तंडोयव्याख्यातः॥ विवृतो मया
हृतायां प्राक्तनवाक्यादिके पुनर्ग्रहणं॥ कुहचिह्नतमिति विवर्तने पात्यो हि मुग्धहत एतत्॥ १॥ सुजनबुधजनानां ह
र्षदात्री सुदांताय जनजननकर्त्री मालिनी सुप्रसांता॥ निबिडतमतमोघी कुंडमार्तंडतांतां निपुणपरिग्रहाणाने
ततः संप्रवृत्तां॥ २॥ प्राप्तिशक्रसेंदुसंमित॥ ७०॥ शनैरस्ये गिरो व्देरवो कर्कस्थेन मसि द्वितीयकदले चंद्रे तिथौ भातु
जे॥ रेवत्यां शशष्ट्यलंगणितवित् श्रीकुंडमार्तंडं जां श्रीसिद्धेश्वरसुनुरीशनिरत॥ श्रीकामनेतो व्यधात्॥ ३॥ प्रसां
विलोक्य मार्तंडमेनं पठति यो द्विजः॥ यज्ञारंभे स एवः स्याद्भिदेवादिभिः सदा॥ ७०॥ इति श्रीमत्पल्लीपत्तननिवास्य
नेतदेवज्ञकवी विरचिता सुप्रभाख्या कुंडमार्तंडटीका समाप्तिः॥ ॥ पुस्तकं शके १७५६ जयनामसंवत्सरे आषाढवद्य
एकादश्यां शुक्रवासे रतद्दिने आचार्यकूलोत्पन्नमाहादेवजेशिर्वांगकरवस्ती बांडेवाडिलिखितं समाप्तिः॥ नारायणाः॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com